

Ключови думи:

Комисия за защита от дискриминация, национална юрисдикция, Съд на ЕС, преюдициално запитване, съдебна практика

Keywords:

Bulgarian Commission for Protection against Discrimination, National Jurisdiction, Court of Justice of the EU, Reference for a Preliminary Ruling, Case-law

Катерина Йочева

Assoc. Prof. Katerina Yocheva, Ph. D.

Member of the Law Department of New Bulgarian University.

e-mail: kyocheva@nbu.bg

Associate Professor and Lecturer of Public International Law and EU Law.

Areas of specialization: Public international law, EU law, International trade law, Comparative law, International relations and Legal linguistics.

Author of monographs, studies and articles in professional periodicals in Bulgaria and abroad.

Katerina Yocheva

The Bulgarian Commission for Protection against Discrimination as a National Jurisdiction within the meaning of Article 267 of the TFEU – History and Prospects

The subject of analysis in the study are the conditions that a national authority should meet in order to meet the requirements for “national jurisdiction”, which can make reference to the Court of Justice of the EU (CJEU) within the framework of a preliminary ruling procedure under Article 267 TFEU.

In particular, under consideration is the possibility of the Bulgarian Commission for Protection against Discrimination to receive recognition as a national jurisdiction upon fulfilment of the established by the CJEU conditions.

For this purpose, the practice of the Commission for Protection against Discrimination itself in this regard is examined, as well as the opinion of the CJEU on the matter. The prospects for changing the current situation are also discussed in view of the amendments to the Statute and the Rules of Procedure of the EU jurisdictions, under which competences in the framework of the preliminary ruling procedure are partially granted to the General Court, as of 1 October 2024.

<https://doi.org/10.33919/yldnbu.23.12.3>

Катерина Йочева

Комисията за защита от дискриминация като национална юрисдикция по смисъла на член 267 ДФЕС – минало и перспективи

Предмет на анализ в студията са условията, на които следва да отговаря даден национален орган, за да изпълнява изискванията за „национална юрисдикция“, която може да сезира Съда на ЕС в рамките на преюдициално производство по член 267 ДФЕС. По-специално се разглежда възможността Комисията за защита от дискриминация (КЗД) на България да бъде призната за подобна юрисдикция при изпълнение на установените условия. За целта се разглежда практиката на самата КЗД в това отношение, както и становището на Съда на ЕС по въпроса. Обсъждат се и перспективите за промяна на досегашното положение с оглед на измененията в Статута и процедурните правилници на юрисдикциите на ЕС, по силата на които компетенции в рамките на преюдициалното производство се предоставят частично и на Общия съд, считано от 1 октомври 2024 г.

Въведение

Сред възложените съгласно правото на Европейския съюз (ЕС) ясно определени правомощия на Съда на ЕС¹ основно място заема производството по постановяване на преюдициално заключение², което допълва правомощията на Съда на ЕС във връзка с различни видове искове и жалби³.

¹ Вж. членове 13 и 19 ДЕС, членове 251–281 ДФЕС, Протокол № 3 относно Статута на Съда на Европейския съюз и действащите към октомври 2024 г. Процедурни правилници на Съда и на Общия съд, достъпни на <https://curia.europa.eu>

² Подробно за производството по постановяване на преюдициално заключение вж. Корнезов, А. Преюдициалното запитване до Съда на Европейския съюз. 2-ро прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2012.

³ Например преки жалби или искове, с които се цели отмяна на акт от правото на ЕС („жалби за отмяна“) или установяване, че държава членка не спазва правото на ЕС („искове за установяване

Измежду възможните видове производства пред Съда на ЕС производството по постановяване на преюдициално заключение се осъществява от Съда (висшестоящата юрисдикция на Съда на ЕС, като до октомври 2024 г. еднолично от Съда, а от октомври 2024 г. частично и от Общия съд, долустоящата от двете юрисдикции, съставляващи към 2024 г. Съда на ЕС⁴), като при изпълнение на тази си дейност Съдът на ЕС работи в сътрудничество (диалог) с всички юрисдикции на държавите членки⁵, които са органите, компетентни да прилагат правото на ЕС.

За да се осигури ефективно и еднакво прилагане на законодателството на ЕС на национално и на наднационално равнище, както и за да се избегне всяко противоречиво тълкуване, националните юрисдикции могат, а понякога са длъжни⁶, да се обърнат към Съда на ЕС за произнасяне във връзка с въпроси по тълкуването на правото на ЕС, например с цел да проверят дали националното им законодателство е в съответствие с това право. Посредством преюдициалното запитване също така е възможно да се направи проверка относно валидността на правен акт на (институция на) ЕС.

В рамките на подобни производства Съдът на ЕС предоставя на запитващите национални юрисдикции отговор не чрез постановяване на обикновено правно становище, а чрез съдебен акт, който се постановява под формата на решение или мотивирано определение. Националната юрисдикция, до която е адресиран подобен отговор на Съда на ЕС, е длъжна да се съобрази с предоставеното тълкуване при окончателното решаване на висиящия пред нея спор. Решението на Съда на ЕС в подобни производства има обвързващо действие не само по отношение на конкретната запитваща юрисдикция, а и по отношение на всички останали

на неизпълнение на задължения⁴), жалби срещу постановени от Общия съд актове, с които Съдът може да отмени акт на Общия съд, искания за становище по съвместимостта с Договорите на споразумение, което ЕС предвижда да сключи с трета държава или с международна организация (подавани от държава членка или от европейска институция).

⁴ Подобно частично прехвърляне на преюдициална компетентност на Съда към Общия съд е част от реформата на съдебната институция на ЕС и обхваща преюдициалните въпроси, отправяни от 1 октомври 2024 г. нататък. Вж. Регламент (ЕС, Евратом) 2024/2019 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 година за изменение на Протокол № 3 относно Статута на Съда на Европейския съюз, в сила на 1 септември 2024 г.

⁵ Вж. подробно за юрисдикциите на държавите – членки на ЕС към 2009 г. Court of Justice of the European Union, *Les juridictions des États membres de l'Union européenne – Structure et organisation*, Publications Office, 2009.

⁶ Вж. член 267 ДФЕС.

национални юрисдикции на държавите членки, пред които се повдигне идентичен въпрос.

Производството по постановяване на преюдициално заключение е и средството, чрез което всеки гражданин на ЕС може да потърси тълкуване на засягащите го правила на съюза. Въпреки че запитването може да бъде отправено само от национална юрисдикция, в производството пред Съда могат да участват всички страни в производството пред тази национална юрисдикция, както и държавите членки и институциите на ЕС. По тази причина значителен брой от водещите принципи на правото на ЕС са изведени с оглед на отправени преюдициални въпроси, някои от които са поставени от първоинстанционни национални юрисдикции на отделни държави членки.

В контекста на преюдициалното производство 2024 година се явява особено значима, тъй като от 1 октомври 2024 г. Съдът (висшестоящата юрисдикция на Съда на ЕС) започна да споделя с Общия съд компетентност в областта на преюдициалните запитвания⁷. Както и до 2024 г., от компетентността на Съда остават всички отправени преюдициални запитвания, които повдигат самостоятелни въпроси за тълкуването на:

- първичното право на ЕС, включително Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата),
- международното (публично) право или
- общите принципи на правото на ЕС.

Като нововъведение спрямо досегашната практика, на Общия съд се прехвърля занапред възможността да разглежда преюдициални запитвания, които попадат изключително в следните сфери:

- обща система на данъка върху добавената стойност,
- акцизи,
- Митнически кодекс,
- тарифно класиране на стоките в Комбинираната номенклатура,
- обезщетяване и оказване на помощ на пътниците при отказан достъп на борда или при закъснение или отмяна на транспортни услуги и
- система за търговия с квоти за емисии на парникови газове.

⁷ Накратко за тази реформа вж. прессъобщение на Съда на ЕС № 125/24, Люксембург, 12 август 2024 г., достъпно на <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/cp240125bg.pdf>

Съдът (висшестоящата юрисдикция на Съда на ЕС) обаче и след октомври 2024 г. запазва компетентността си да разглежда и да се произнася по преюдициални запитвания, които макар да са свързани със специфичните сфери, които са делегирани за произнасяне от Общия съд, имат отношение и към други сфери. По принцип всички преюдициални запитвания се подават първо до Съда, който определя дали са налице условията за прехвърлянето им за разглеждане от Общия съд.

През 2023 г. (за която е налична последната и най-актуална към 2024 г. статистика) Съдът разглежда все още като единствена инстанция на равнище ЕС и се произнася по всички отправени до Съда на ЕС преюдициални запитвания, породени от съмненията на национални юрисдикции относно тълкуването на акт, приет от институции на ЕС, или относно валидността му.

Според актуалната и достъпна статистика към октомври 2024 г.⁸ от общия брой постъпили пред Съда дела през 2023 г. (общо 821 дела) 518 дела са от категорията преюдициални производства (от които 2 спешно преюдициално производство⁹).

Твърде интересно е, че юрисдикциите от България са особено активни в подобни производства, като отправените от тях запитвания са почти 10 процента от общия брой (51 запитвания), което класира България на второ място след най-голямата по население държава в ЕС – Германия (с 94 запитвания) и дори преди друга голяма европейска държава – Полша (с 48 запитвания)¹⁰.

След кратък първоначален „период на относителна срамежливост“, българските съдилища се превръщат в едни от най-активните юрисдикции от Централна и Източна Европа по брой преюдициални запитвания¹¹.

С оглед на посоченото по-горе може да се направи извод, че въпросът кои юрисдикции (по-специално в България или въобще в границите на държавите – членки на ЕС) могат да сезират Съда на ЕС с преюдициално запитване, е с основополагащо значение¹² и той стои в основата

⁸ Която се извлича от последния Годишен доклад на Съда на ЕС за 2023 г., публикуван на 23 април 2024 г., достъпен на https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7000/bg/, с. 23.

⁹ Подобно производство се предвижда и прилага съгласно членове 107–114 от Процедурния правилник на Съда от 25 септември 2012 г. за делата, които изискват отговор в много кратък срок (например в областта на убежището, граничния контрол, отвличането на деца и т. н.).

¹⁰ Вж. статистиката на с. 23 от Годишния доклад на Съда на ЕС за 2023 г.

¹¹ Така Корнезов, А. Десет години преюдициални запитвания – критичен преглед и равностметка. Европейски правен преглед, 28/2017, 21–42, с. 1.

¹² За което свидетелстват и голям брой коментари в доктрината по въпроса, вж. например Aubert, M., E. Broussy, H. Cassagnabère, *Chronique de jurisprudence de la CJUE. Qualité pour poser une question préjudicielle, L'actualité juridique; droit administratif* 2013, 342–343, Berlin, D., Qu'est ce

на настоящото изследване. Повдигнатата тук тема е вече дискутирана в българската правна доктрина през отминали години¹³ и в частност от мен, първоначално в рамките на доклад, представен на международна научна конференция на тема „Защитата от дискриминация – в България, в Европа и в света. По повод 20 години от влизането в сила на българския Закон за защита от дискриминация“, проведена през април 2024 г. в НБУ, София. С оглед обаче на нововъведенията в преюдициалното производство пред Съда на ЕС от 2024 г. си заслужава отново да са направят актуален преглед на доктрината и практиката на Съда на ЕС по тази тема.

1. По въпроса за качеството национална юрисдикция за целите на преюдициалното производство пред Съда на ЕС

Качеството „юрисдикция“ се тълкува неизменно от Съда на ЕС като самостоятелно понятие на правото на ЕС. Няма да се спирам на терминологичните разяснения относно употребата на термина „юрисдикция“ за целите на преюдициалното производство, защото това вече отдавна е дискутирано в българската доктрина и не поражда особен дебат¹⁴. Все пак считам за необходимо да припомня, че езиковите версии на разпоредби от първичното право на ЕС (Договорите) са еднакво автентични и оригинални на всички (към 2024 г.) 24 езика на държавите членки, тъй като тези версии не се явяват „превод“ една на друга с оглед на безспорното положение, че всички езици на отделните държави членки са еднакво признати за „официални“ и „работни“ езици на ЕС (или преди това Общностите)¹⁵.

Съдът на ЕС доста често е сезиран със запитвания от национални органи, повдигащи въпроса дали отпращащите запитването образувания/

---

qu'une juridiction ?, La Semaine Juridique – édition générale 2013 n° 7, p. 313, Meister, M., Notion de juridiction. La Commission bulgare de défense contre la discrimination bulgare n'est pas une juridiction au sens de la jurisprudence de la Cour, Europe 2013 Mars Comm. n° 3, p. 19.

¹³ Вж. например Корнезов, А. Десет години преюдициални запитвания – критичен преглед и равностметка. Европейски правен преглед, 28/2017, 21–42, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/t182/>; Корнезов, А. Качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267ДФЕС на някои специализирани държавни органи и квазиюрисдикции Европейски правен преглед, том 15/2016, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/качеството-на-юрисдикция-по-смисъл/> и Костов, С. Понятието „юрисдикция на държава-член“ в производството по чл. 234 от Договора за създаване на Европейската общност. С.: Търговско право, 5/2006.

¹⁴ Вж. например Костов, С. Понятието „юрисдикция на държава-член“ в производството по чл. 234 от Договора за създаване на Европейската общност. С.: Търговско право, 5/2006.

¹⁵ Така член 2 от последната консолидирана версия на Регламент № 1 за определяне на езиковия режим на Европейската икономическа общност (ОВ 17, 6.10.1958 г., с. 385; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 3, с. 3).

органи съставляват „национални юрисдикции“ по смисъла на правото на ЕС. Като най-актуален и значим пример в това отношение може да се посочи решение от 7 май 2024 година, NADA и др., C-115/22, EU:C:2024:384, по което за пореден път Съдът (голям състав) припомня, че „за да има правомощие да сезира Съда в рамките на преюдициално производство, запитващият орган трябва да може да бъде квалифициран като „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС, което Съдът следва да провери въз основа на преюдициалното запитване“¹⁶.

Споделям твърдението на българския съдия в Общия съд А. Корнезов, че „изясняването на понятието „юрисдикция“ е от ключово значение, доколкото то представлява процесуална предпоставка за допустимост на преюдициалното запитване“¹⁷. Това е въпрос със сериозно практическо значение, тъй като в практиката от години се поставя въпросът за юрисдикционното качество на редица специализирани държавни органи или квазиюрисдикции на държави членки, които срещат затруднения при тълкуване и прилагане на правото на ЕС и търсят съдействие от Съда на ЕС по пътя на преюдициалното производство¹⁸.

В българската правна доктрина нееднократно е обсъждано качеството на „юрисдикция“ в частност на някои български несъдебни органи за целите на прилагането на преюдициалното производство пред Съда на ЕС и по-специално на Комисията за защита от дискриминация (КЗД)¹⁹. Освен доктриналните анализи, за изясняването на съдържанието на понятието „национална юрисдикция“ по-специално по отношение на българската КЗД, което е във фокуса на настоящия анализ, от основополагащо значение е решение на Съда по дело Белов²⁰. В т. 38 от това решение Съдът на ЕС още в началото припомня постоянната си съдебна практика в основата на

¹⁶ В този смисъл и определения от 13 декември 2018 г., *Holunga*, C-370/18, EU:C:2018:1011, т. 13, и от 19 май 2022 г., *Frontera Capital*, C-722/21, EU:C:2022:412, т. 11.

¹⁷ Корнезов, А. Качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС на някои специализирани държавни органи и квазиюрисдикции. Европейски правен преглед, том 15/2016, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/качеството-на-юрисдикция-по-смисъл/>

¹⁸ Така и Корнезов, А. Пак там.

¹⁹ Вж. Корнезов, А. Преюдициалното запитване до Съда на Европейския съюз. 2-ро прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2012, Корнезов, А. Качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС на някои специализирани държавни органи и квазиюрисдикции Европейски правен преглед, том 15/2016, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/качеството-на-юрисдикция-по-смисъл/> и Русанов, Д. „Юрисдикция“ ли е Комисията за защита от дискриминация по смисъла на чл. 267 ДФЕС? Европейски правен преглед, 6/2013, 257–277, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/юрисдикция-ли-е-комисията-за-защита-о/>

²⁰ Решение от 31 януари 2013 г., *Белов*, C-394/11, EU:C:2013:48.

извършваната от него преценка дали запитващ национален орган притежава качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС, съгласно която традиционно Съдът взема предвид съвкупност от елементи, като:

- дали сезираният го орган е законоустановен,
- дали сезираният го орган е постоянно действащ,
- дали юрисдикцията на сезирания го орган е задължителна,
- дали производството пред сезирания го орган е състезателно,
- дали този орган прилага правни норми и
- дали този орган е независим²¹.

Освен това, също от постоянната съдебна практика е видно, че, за да бъде признат един орган за „юрисдикция“, е необходимо подобен орган, изпълняващ редицата посочени по-горе критерии, преди всичко да е „юрисдикция в държава членка“²².

В цитираното по-горе решение по дело Белов, основополагащо за изясняване на характера на КЗД, Съдът на ЕС за пореден път в постоянната си практика по въпроса припомня, че национални юрисдикции могат да сезират Съда само ако пред тях има висящ спор и ако се произнасят в производство, което приключва с правораздавателен акт²³. Освен това, възможността на определен орган да сезира Съда във всеки конкретен случай се преценява и въз основа на критерии, свързани както с неговото устройство, така и с неговите функции²⁴.

²¹ Вж. по-специално т. 38 от решение на Съда по дело Белов и цитираната там съдебна практика. Това се подкрепя сравнително наскоро за пореден път и от големия състав на Съда, вж. т. 35 от цитираното решение по дело C 115/22, в което се прави препратка и към решения от 30 юни 1966 г., Vaassen-Göbbels, 61/65, EU:C:1966:39, с. 395, от 3 май 2022 г., CityRail, C-453/20, EU:C:2022:341, т. 41, и от 21 декември 2023 г., Krajowa Rada Sądownictwa (Оставане на съдийска длъжност), C-718/21, EU:C:2023:1015, т. 40.

²² Вж. по-специално т. 38 от Решение от 14 юни 2011 г., Miles и др., C-196/09, EU:C:2011:388. Възможни са и някои изключения от това изискване, вж. изключенията при Костов, С. Понятието „юрисдикция на държава-член“ в производството по чл. 234 от Договора за създаване на Европейската общност. С.: Търговско право, 5/2006.

²³ Решение на Съда по дело Белов, цитирано по-горе, т. 39. Вж. по-специално и цитираната съдебна практика в бележка под линия 17 от Заключение на генералния адвокат J. Kokott от 20 септември 2012 година, Белов, C-394/11, EU:C:2012:585: Решение от 19 октомври 1995 г., Job Centre, C-111/94, EU:C:1995:340, т. 9), Решение от 30 ноември 2000 г., Österreichischer Gewerkschaftsbund, C-195/98, EU:C:2000:655, т. 25), Решение (голям състав) от 31 май 2005 г., Syfait, C-53/03, EU:C:2005:333, т. 29, Решение от 30 юни 2005 г., Längst, C-165/03, EU:C:2005:412, т. 25) и Решение от 27 април 2006 г., Standesamt Stadt Niebüll, C-96/04, EU:C:2006:254, точки 13 и 14).

²⁴ В този смисъл и т. 36 от цитираното решение по дело C-115/22, в което се прави препратка и към решение от 3 май 2022 г., CityRail, C-453/20, EU:C:2022:341, т. 42 и 43 и цитираната там съдебна практика.

2. Запитването на Комисията за защита от дискриминация до Съда на ЕС и необходимостта да се извърши проверка дали тя е „национална юрисдикция“

Преди всичко следва да се припомни, че Комисията за защита от дискриминация е създадена през 2003 г. (преди присъединяването на България към ЕС) като „независим специализиран държавен орган за предотвратяване на дискриминация, защита от дискриминация и осигуряване равенство на възможностите“ и оттогава насам действа съгласно разпоредбите на Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр.)²⁵.

Комисията за защита от дискриминация отправя първото си (и единствено към 2024 г.) преюдициално запитване до Съда на ЕС с Решение № 130 от 19 юли 2011 г. на КЗД по преписка № 290/2009 г.²⁶.

Отправеното от КЗД преюдициално запитване е относно тълкуването на член 2, параграфи 2 и 3, член 3, параграф 1, буква з) и член 8, параграф 1 от Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 година относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход²⁷, на член 3, параграф 5 от Директива 2003/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2003 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и отменяща Директива 96/92/ЕО²⁸, на съображение 29, на член 1 и на член 13, параграф 1 от Директива 2006/32/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2006 година относно ефективността при крайното потребление на енергия и осъществяване на енергийни услуги и за отмяна на Директива 93/76/ЕИО на Съвета²⁹, на член 3, параграф 7 от Директива 2009/72/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за отмяна на Директива 2003/54/ЕО³⁰, както и на член 38 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

По-конкретно, запитването на КЗД е отправено в хода на национално производство, което има за цел да установи дали мярката, изразяваща се

²⁵ Обн., ДВ, бр. 86 от 30.9.2003 г., в сила от 1.1.2004 г., посл. изм.и доп. ДВ бр. 7 от 19.1.2018 г. Вж. членове 40 и следв. относно КЗД.

²⁶ Вж. съобщение на КЗД на адрес <https://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/index.php/zanas/398-2011-09-14-13-56-16>

²⁷ ОВ L 180, с. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 20, том 1, с. 19.

²⁸ ОВ L 176, с. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 12, том 2, с. 61.

²⁹ ОВ L 114, с. 64; Специално издание на български език, 2007 г., глава 12, том 2, с. 222.

³⁰ ОВ L 211, с. 55.

в поставянето, в два квартала на град Монтана с преобладаващо население от представители на ромската общност, на средства за измерване на потреблението на електрическа енергия на височина 7 метра на стълбове извън жилищата, които обслужват, представлява дискриминация на основата на етнически произход и ако това е така, да се разпoredи преустановяване на посочената дискриминация и евентуално налагане на глоби на нарушителите.

Отговорите на въпросите на КЗД, макар и те да се поставят за тълкуване в рамките на конкретно производство, според КЗД са от ключово значение в принципен план за развитието на националната практика за разрешаване на случаи на дискриминация като цяло – от една страна с оглед на изясняване на възможността КЗД като национална юрисдикция да отправя преюдициални запитвания до Съда на ЕС за тълкуването на разпоредби от правото на ЕС, а, от друга страна, отговорът на Съда на ЕС според КЗД би допринесъл за преодоляването на важни практически предизвикателства в производствата за защита от дискриминация, свързани с разпределянето на доказателствената тежест и прилагането на определенията за дискриминация.

Отправилият преюдициалното запитване състав на КЗД включва проф. Благой Видин (председател) и Есен Фикри и Лало Каменов (членове). Докладчик по преписката пред КЗД е г-жа Есен Фикри. В изложението по-горе контекст съставът на КЗД решава да спре производството и да отправи шест преюдициални въпроса до Съда на ЕС³¹.

В акта си за преюдициално запитване КЗД излага надлежно съображенията, поради които счита, че притежава характера на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС.

Отправилият запитването състав на КЗД формулира две групи мотиви за сезирането на Съда на ЕС в конкретния случай. На първо място се посочват мотиви по допустимостта на преюдициалното запитване (мотивирани от заключението, че КЗД е „юрисдикция“, годна да сезира Съда на ЕС). На второ място, КЗД обосновава своите мотиви по същество за отправяне на преюдициалното запитване (с цел тълкуване на разпоредби от правото на ЕС).

Според мен съвсем правилно в първата от тези две групи мотиви КЗД обосновава качеството си на национална „юрисдикция“ по смисъла

³¹ Изброени в т. 36 от решение на Съда по дело Белов, цитирано по-горе.

на ДФЕС³². Подобна мотивировка е необходима, за да не бъде отхвърлено запитването като процесуално недопустимо и за да се гарантира, че Съдът на ЕС ще предостави необходимото тълкуване на отпразилния запитването орган.

Като подчертава факта, че разглежданото производство е първото в практиката на КЗД, в което националният орган изпитва необходимост да сезира Съда на ЕС с въпроси за тълкуване на актове на институции на ЕС, КЗД счита за необходимо да изложи подробни аргументи с оглед на квалифицирането ѝ като „национална юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС. За целта КЗД припомня установените от Съда на ЕС критерии, извършва подробна и мотивирана проверка за съответствие и по своя преценка установява наличието на изпълнение от страна на КЗД на предпоставките за квалифицирането на този национален орган като „национална юрисдикция“ за целите на преюдициалното производство пред Съда на ЕС.

1. Във връзка с изискването органът да е законоустановен КЗД посочва, че е създадена въз основа на разпоредби от ЗЗДискр., в който се уреждат и условията за нейното функциониране и нейните правомощия.

2. По отношение на изискването органът да е постоянно действащ КЗД се позовава на разпоредбите на чл. 48 от ЗЗДискр. и чл. 5 от Правилника за устройството и дейността на КЗД, приет на основание ЗЗДискр.

3. С оглед на изискването за независимост на отправящия запитване орган по-конкретно КЗД се позовава на законовите предпоставки за своята независимост, както и на гаранциите за различните измерения за тази независимост – финансова, институционална, функционална и независимост от изпълнителната власт. КЗД изтъква сред гаранциите за независимостта си като специализиран държавен орган по-конкретно предвидения законоустановен мандат за нейните членове от 5 години³³.

4. Що се отнася до изискването членовете на запитващ Съда на ЕС орган да се назначават от публичните власти, КЗД припомня начина за формиране на нейния състав съгласно чл. 41, ал. 1 ЗЗДискр. – съвместно от Народното събрание и президентът на Република България. Припомня се идеята съставът на КЗД така да отразява многообразието на обществото.

³² Вж. т. 103–133 от Решение на КЗД № 130, София, 19.7.2011 г.

³³ Впрочем, с оглед на политическата и институционална криза в България през последните години, следва да се отбележи, че и съставът на КЗД беше засегнат от проблема с изтекъл отдавна мандат на част от нейните членове.

Припомня се и, че при избора и назначаването на членове на КЗД се цели спазването на принципите на балансирано участие на жени и мъже и на участие на лица, принадлежащи към етнически малцинства³⁴.

5. На следващо място КЗД излага мотиви в изпълнение на изискването запитващият орган да постановява решенията си съгласно действащото законодателство. И в това отношение КЗД припомня (в подкрепа на доводите си, че следва да се признае за „национална юрисдикция“) набор от относими разпоредби на вътрешното право (по-специално членове 48, 64 и 70, ал. 1 ЗЗДискр. и чл. 4, ал. 2 АПК).

6. Освен това, КЗД посочва мотиви и в подкрепа на правомощията си за разрешаване на спорове и задължителност на нейните решения, като се позовава както на актове от правото на ЕС³⁵, така и на разпоредби от националното право (чл. 47 ЗЗДискр.). Изрично се посочва, че в изследване на органите за равенство, поръчано от Европейската комисия през 2010 г., КЗД е класифицирана сред органите за равенство от вида на трибунали, с правомощието да издава правно задължителни и обвързващи решения.

7. С оглед на изискването сезирането на органа да е задължително за разрешаването на спора, с който е сезиран, КЗД мотивира качеството си на „юрисдикция“ с начина на сезирането си съгласно чл. 50 ЗЗДискр.:

- а) по жалба на засегнатото лице,
- б) по сигнал на физически или юридически лица или на държавни или общински органи, или
- в) по собствена инициатива на КЗД.

8. Накрая, във връзка с изискването производството пред органа да е двустранно (състезателно) КЗД излага мотиви, че производствата пред нея „са винаги двустранни“, тъй като има спор най-малко между две страни – жалбоподател/сигналоподател и ответник. Допуска се участие и на други заинтересовани страни, ако решението на КЗД по съществуващото на спора между страните би могло да засегне техни интереси. Страните имат право на участие в производството пред КЗД при спазване на принципа на равнопоставеност (съгласно членове 55–64 ЗЗДискр.). Всяка една от страните има право да обжалва решението на КЗД по реда на АПК (чл. 68 ЗЗДискр.).

³⁴ Вж. чл. 41, ал. 3 ЗЗДискр.

³⁵ Директива 2000/43/ЕС, Директива 2004/113/ЕО и Директива 2006/54/ЕО.

3. Развитие на производството пред Съда на ЕС след отправеното от Комисията за защита от дискриминация преюдициално запитване

Накратко по-долу се припомнят основните етапи от производството пред Съда на ЕС по постановяване на преюдициално заключение. Обичайно подобно производство протича в следните фази:

- писмена фаза,
- подготвителни действия,
- открито съдебно заседание и заключение на генералния адвокат (устна фаза) и
- съдебни прения и съдебно решение.

Писмената фаза на производството започва със сезирането на Съда на ЕС от съответната национална юрисдикция с въпроси, свързани с тълкуването или валидността на разпоредби от правото на ЕС, обикновено под формата на съдебен акт в съответствие с националните процесуални правила³⁶. След като служба „Преводи“ на Съда преведе запитването на всички официални и работни езици на ЕС³⁷, секретариатът го връчва както на страните в производството пред националната юрисдикция, така и на всички държави членки и на институциите на съюза. Публикува се съобщение в Официален вестник на ЕС, в което, освен другото, се посочват страните в производството и съдържанието на въпросите. Страните, държавите членки и институциите имат на разположение два месеца, за да представят пред Съда писмените си становища.

Възможни са и някои **подготвителни действия** като част от производството, като след приключването на писмената фаза страните могат в триседмичен срок да посочат дали и защо желаят да бъде проведено съдебно заседание за изслушване на устните състезания. По предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат Съдът

³⁶ След 1 октомври 2024 г. и реформата в преюдициалното производство Съдът впоследствие взема решение дали въпросите попадат изключително в една или няколко от специфичните сфери, в които компетентността е прехвърлена на Общия съд, и дали съответно трябва да му ги изпрати.

³⁷ Относно езиковия режим на ЕС и на Съда на ЕС вж. по-подробно Йочева, К. Правна уредба на езиковия режим на Европейския съюз. Сборник доклади от Международна научна конференция за 20-годишнината на БСУ, „Взаимодействието теория – практика: ключови проблеми и решения“, том втори, Бургас, 2011, 98–105, както и Йочева, К. Езиков режим на юрисдикциите на Европейския съюз. Сборник доклади от научната конференция на Русенски университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените – гр. Русе, 2010 г., изд. на Русенски университет „Ангел Кънчев“, том 49, Серия 7 – Правни науки, Русе, 2010, 71–76.

преценява дали по конкретното дело се налага събиране на доказателства, на какъв съдебен състав следва да бъде разпределено делото и дали следва да се проведе съдебно заседание за изслушване на устните състезания. Ако се налага такова съдебно заседание, датата на провеждането му се определя от председателя на състава, който разглежда конкретното дело.

Когато е взето решение за изслушване на устните състезания, същите се провеждат в открито съдебно заседание пред решаващия съдебен състав и в присъствието на генералния адвокат по делото. Съдиите и генералният адвокат могат да задават на страните всички въпроси, които намират за подходящи. Няколко седмици по-късно, отново в открито съдебно заседание, генералният адвокат представя заключението си пред Съда. В него той или тя подробно анализират най-вече правните аспекти на спора и напълно независимо предлагат на Съда как според тях трябва да се реши разглежданият проблем. С това приключва устната фаза на производството. Ако обаче счете, че конкретно дело не повдига нови правни проблеми, Съдът може да реши, след като изслуша генералния адвокат, че конкретното дело ще бъде решено без представяне на заключение.

Накрая по принцип следват съдебните прения и постановяването на съдебно решение. Съдиите провеждат разисквания въз основа на проекторешение, изготвено от съдията докладчик. Всеки съдия от съответния състав може да предлага изменения в проекта. Решенията на Съда се вземат с мнозинство, а особени мнения не се излагат. Решението се подписва само от съдиите, участвали в устните разисквания, по време на които то е прието, като наред с това се прилага и правилото най-младшият член на състава да не подписва решението, ако броят на съдиите в този състав е бил четен. Решенията се обявяват в открито съдебно заседание. Съдебните решения и заключенията на генералните адвокати могат да се намерят на интернет страницата на Съда на ЕС³⁸ в деня на обявяването или съответно прочитането им. В повечето случаи след това те се публикуват.

Да проследим етапите от описаната по-горе стандартна процедура пред Съда на ЕС в конкретиката на отправеното от КЗД преюдициално запитване.

Първоначално протича писмената фаза на производството, която започва с постъпването в Съда на ЕС на акта за преюдициално запитване на КЗД от 19 юли 2011 г. След това се провежда съдебно заседание (на

³⁸ Официална интернет страница на Съда на ЕС, достъпна на <https://curia.europa.eu>

11 юли 2012 г.) като част от устната фаза на производството пред Съда. „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД³⁹, българското правителство и Европейската комисия участват в писмената и устната фаза на производството пред Съда. В съдебното заседание от 11 юли 2012 г. се представлява и г-н Белов.

Съдът изслушва заключението на генералния адвокат по делото г-жа J. Kokott⁴⁰ в съдебно заседание от 20 септември 2012 г. Г-жа Juliane Kokott е генерален адвокат в Съда от 7 октомври 2003 г. От 2006 г. до 2007 г. тя изпълнява функцията на първи генерален адвокат.

3.1. Заключение на генералния адвокат по дело Белов

В своето заключение по дело C-394/11 Белов генералният адвокат г-жа Kokott разглежда по-специално въпросите относно допустимостта на преюдициалното запитване, въпросът дали КЗД е „юрисдикция в държава членка“ по смисъла на член 267 ДФЕС и повдигнатите от КЗД принципни въпроси във връзка с тълкуването на цитираните по-горе Директиви 2000/43/ЕО, 2006/32/ЕО и 2009/72/ЕО.

От направения от генерален адвокат Kokott правен анализ с оглед на допустимостта на отправеното от КЗД преюдициално запитване става виден спорният характер на допустимостта на отправените преюдициални въпроси. Основният довод на повдигнатите подобни възражения участници в производството е, че КЗД не е „юрисдикция“. Те освен това отправят твърдения, че някои от поставените от КЗД на Съда на ЕС преюдициални въпроси са хипотетични.

По отношение на компетентността на КЗД да отправи преюдициално запитване генерален адвокат Kokott припомня⁴¹, че Съдът непрекъснато е сезиран с въпроси във връзка с компетентността на независими държавни органи да отправят преюдициални запитвания⁴².

³⁹ „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД изпращат общ представител пред Съда и представят общи писмени и устни становища.

⁴⁰ Заключение на генералния адвокат J. Kokott от 20 септември 2012 година, Белов, C-394/11, EU:C:2012:585.

⁴¹ Заключение на генералния адвокат J. Kokott от 20 септември 2012 година, Белов, C-394/11, EU:C:2012:585, т. 24.

⁴² Вж. например Решение от 6 юли 2000 г., Abrahamsson and Anderson, C-407/98, EU:C:2000:367, Решение от 31 май 2005 г., Syfait, C-53/03, EU:C:2005:333, т. 29), Решение от 18 октомври 2007 г., Österreichischer Rundfunk, C-195/06, EU:C:2007:613) и Решение от 22 декември 2010 г., RTL Belgium, C-517/09, EU:C:2010:821.

Припомня се, че, за да се установи дали несъмнено независим орган като КЗД може да отправя преюдициални запитвания до Съда, е необходимо да се прецени дали този орган изпълнява условията на Съда на ЕС, за да бъде признат за „юрисдикция в държава членка“ („национална юрисдикция“) по смисъла на член 267 ДФЕС. Генералният адвокат изтъква, че Европейската комисия и българското правителство отговарят утвърдително на този въпрос, докато „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД са на обратното мнение⁴³.

Генералният адвокат припомня постоянната практика на Съда⁴⁴ във връзка с въпроса за компетентността да се отправят преюдициални запитвания съгласно правото на ЕС. В това отношение отново се изброява цялата съвкупност от обстоятелства (посочени по-горе в изложението), за да се направи преценка от Съда дали запитващият орган е „юрисдикция“. Поради това въпросът дали КЗД изпълнява тези критерии, следва да се разгледа според генералния адвокат г-жа Kokott подробно с оглед на конкретната уредба на производството пред КЗД и устройството ѝ.

В крайна сметка генералният адвокат приема, че на въпроса дали КЗД притежава качеството „юрисдикция“, не може да се даде утвърдителен отговор просто въз основа на функциите ѝ на орган за насърчаване на равното третиране и предоставяне на правна защита на жертвите на дискриминация съгласно правото на съюза⁴⁵. Всъщност изискваната от Директива 2000/43 правна защита включва „[съдебните] и/или административни процедури“⁴⁶, т. е. невинаги се осигурява само по съдебен ред. Следователно се налага извършването на допълнителна задълбочена проверка на това дали КЗД отговаря на изискванията на правото на ЕС към юрисдикциите в държавите членки за целите на член 267 ДФЕС.

⁴³ Заключение на генералния адвокат J. Kokott от 20 септември 2012 година, Белов, С 394/11, EU:C:2012:585, т. 25.

⁴⁴ Вж. по-специално Решение от 30 юни 1966 г., Vaassen-Göbbels, 61/65, EU:C:1966:39), Решение от 17 септември 1997 г., Dorsch Consult, C-54/96, EU:C:1997:413, т. 23), Решение от 21 март 2000 г., Gabalfrija и др., C-110/98–C-147/98, EU:C:2000:145, т. 33), Решение от 31 май 2005 г., Syfait, C-53/03, EU:C:2005:333, т. 29), Решение от 18 октомври 2007 г., Österreichischer Rundfunk, C-195/06, EU:C:2007:613, т. 19, Решение от 22 декември 2010 г., RTL Belgium, C-517/09, EU:C:2010:821, т. 36) и Решение от 14 юни 2011 г., Miles и др., C-196/09, EU:C:2011:388, т. 37).

⁴⁵ Членове 7 и 13 от Директива 2000/43.

⁴⁶ Член 7, параграф 1 от Директива 2000/43.

Безспорно според г-жа Kokott е, че КЗД е законоустановен и постояннодействащ орган и прилага правни норми⁴⁷. Критерият за състезателността на производството също е налице при КЗД⁴⁸. За сметка на това в конкретния случай генералният адвокат г-жа Kokott обаче признава наличието на разгорещени спорове относно независимостта на КЗД, задължителността на нейната юрисдикция и правораздавателния характер на постановените от КЗД решения. В обобщение и след направения от нея подробен правен анализ генералният адвокат J. Kokott счита, че в конкретния случай КЗД следва да се счита за юрисдикция по смисъла на член 267 ДФЕС.

3.2. Решението на Съда на ЕС по дело Белов

Следва да се припомни, че Съдът на ЕС по принцип не е обвързан от заключението на генералния адвокат. Съгласно първичното право на ЕС генералният адвокат има ролята да представя публично, при пълна безпристрастност и независимост, мотивирани заключения по делата, за които съгласно Статута на Съда на Европейския съюз се изисква неговото произнасяне⁴⁹. Видно от практиката, включително и по разглеждания в настоящото изследване казус, е, че е напълно възможно по конкретно дело Съдът да не се съобрази изцяло или частично с представеното пред него заключение на генерален адвокат.

В конкретиката на производството по дело Белов и с оглед на преценката за наличие или не на компетентност на Съда да се произнесе по отправените до него от КЗД преюдициални въпроси Съдът приема, че в акта си за преюдициално запитване КЗД наистина излага съображения, поради които счита, че притежава характера на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС. Припомня се и че, както посочва и генералният адвокат на по-ранен етап, в хода на производството българското правителство и Европейската комисия също считат, че КЗД притежава тази характеристика и че при това положение Съдът е компетентен да се произнесе по преюдициалните въпроси, отправени му от този орган. Припомня се обаче

⁴⁷ Относно законоустановения характер на КЗД вж. член 40, алинея 1 от 3ЗДискр., както и членове 2 и 3 от Преходните и заключителните разпоредби към 3ЗДискр., относно постоянното ѝ естество – член 48 от 3ЗДискр. и член 5 от Устройствения правилник на КЗД, а относно прилагането на правни норми – член 47, точки 1, 2 и 3 от 3ЗДискр.

⁴⁸ Въпреки това съгласно практиката на Съда критерият за състезателността на производството не е абсолютен (вж. решение от 17 май 1994 г., *Corsica Ferries*, C-18/93, EU:C:1994:195, т. 12, решение от 17 септември 1997 г., *Dorsch Consult*, C-54/96, EU:C:1997:413, т. 31 и решение от 27 април 2006 г., *Standesamt Stadt Niebüll*, C-96/04, EU:C:2006:254, т. 13).

⁴⁹ Вж. член 252 ДФЕС.

и че, обратно, „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД изпитват съмнения по този въпрос и са посочили като доводи, че първо, КЗД няма задължителна юрисдикция, второ, няма достатъчно гаранции за нейната независимост и трето, висящото пред нея производство няма да приключи с решение с правораздавателен характер.

Поради очевидно спорното качество на КЗД на „национална юрисдикция“ Съдът припомня в мотивите към решението си отново своята постоянна практика с оглед на съвкупността от елементи, които доказват наличието на подобно качество у запитващия орган⁵⁰.

При това положение Съдът приема, че възможността на определен орган да го сезира следва да се преценява въз основа на критерии, свързани както с неговото устройство, така и с неговите функции. Във връзка с това национален орган може да се определи като „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС при изпълнение на правораздавателни функции, но да не бъде „юрисдикция“ при упражняване на други функции, по-специално с административен характер⁵¹.

Следователно, за да се установи дали национален орган като КЗД, на който по закон са поверени различни по естество функции, трябва да се квалифицира като „юрисдикция“ за целите на правото на ЕС, е необходимо да се провери какво е конкретното естество на функциите, които упражнява в специфичния нормативен контекст, в който му се налага да отпрати преюдициално запитване до Съда⁵².

В конкретния разглеждан случай Съдът приема, че следва да се направи преценка дали посоченият орган (КЗД) трябва да се квалифицира като „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС именно **при съобразяване на функциите**, които КЗД трябва да упражни при наличие на такова сезиране.

В това отношение Съдът приема, че редица от обстоятелствата, посочени от „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД, са в състояние да породят съмнения относно това, че воденото на основание чл. 50, точки 1 и 3 от ЗЗДискр. главно производство ще приключи с правораздавателен акт. В резултат на проверката на конкретните по делото обстоятелства, които Съдът разглежда в т. 46–50 от решението

⁵⁰ Решение от 31 януари 2013 г., Белов, С-394/11, EU:C:2013:48, т. 38 и 39.

⁵¹ Вж. по-специално Определение от 26 ноември 1999 г., ANAS, С-192/98, EU:C:1999:589, т. 22.

⁵² Решение от 31 януари 2013 г., Белов, С 394/11, EU:C:2013:48, т. 41.

си по дело Белов, се достига до извод, че решението, с което КЗД трябва да приключи производството след сезирането на този орган на основание чл. 50 от ЗЗДискр., и по-специално на точки 1 и 3 от него, по същество се доближава до решение от административен тип и не се отличава с правораздавателен характер съгласно практиката на Съда във връзка с понятието „юрисдикция“ по член 267 ДФЕС.

Съдът приема и, че след като такова решение на КЗД може да се обжалва пред административен съд, чието решение на свой ред може да се обжалва пред Върховния административен съд, наличието на тези възможности за съдебно обжалване позволява да се гарантира ефективността на механизма на преюдициалното запитване, предвиден в член 267 ДФЕС, и единството в тълкуването на правото на ЕС, и по-специално в случая на Директива 2000/43, което посочената разпоредба от договора има за цел да осигури. Всъщност съгласно член 267 ДФЕС подобни национални юрисдикции имат възможност или съответно са задължени да сезират Съда с преюдициално запитване, когато за постановяване на техните актове е необходимо решение относно тълкуването или валидността на правото на ЕС.

Поради тази констатация Съдът в крайна сметка приема, че КЗД няма характера на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС, когато упражнява функция като възложената ѝ в главното производство, поради което не следва Съдът да разглежда дали в нейния случай са изпълнени и останалите критерии за преценка дали определен запитващ орган отговаря на тази характеристика, нито пък при това положение следва да обсъжда и останалите формулирани от „ЧЕЗ Електро България“ АД и „ЧЕЗ Разпределение България“ АД възражения в това отношение⁵³.

Поради изложените към решението си по дело Белов съображения и мотиви Съдът прави извод в диспозитива на това решение, че не е компетентен да се произнесе по отправените от КЗД с акта ѝ за преюдициално запитване шест преюдициални въпроси, тъй като в конкретния разгледан случай КЗД „няма характера на „юрисдикция“⁵⁴ по смисъла на

⁵³ Подобен извод се подкрепя и от Решение от 22 декември 2010 г., RTL Belgium, C-517/09, EU:C:2010:821, т. 48.

⁵⁴ Вж. анализ в този смисъл и при Meister, M., *Notion de juridiction. La Commission bulgare de défense contre la discrimination bulgare n'est pas une juridiction au sens de la jurisprudence de la Cour*, Europe 2013 Mars Comm. n° 3, p. 19.

член 267 ДФЕС⁵⁵, което е процесуална предпоставка за недопустимост на отправеното от КЗД преюдициално запитване.

Заклучение

С оглед на изложеното по-горе фактическо развитие и извършената от Съда на ЕС проверка, завършила през 2013 г. със заключение относно липсата към онзи момент и конкретни обстоятелства на изпълнение от страна на КЗД на условията да бъде призната за „национална юрисдикция“ по смисъла на правото на ЕС, годна да сезира Съда на ЕС с преюдициално запитване, следва да се направят няколко извода с оглед на перспективите и възможностите пред КЗД и сходни национални квазиюрисдикции да сезират занапред при необходимост Съда на ЕС с преюдициални запитвания:

- 1) Съгласно постоянната си практика Съдът на ЕС, за да прецени дали съответният запитващ орган притежава качеството „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС (въпрос, уреден единствено от правото на ЕС), неотклонно взема предвид наличието на цялата съвкупност от обстоятелства, а именно дали органът е законоустановен, дали е постоянно действащ, дали юрисдикцията му е задължителна, дали производството е състезателно, дали той прилага правни норми и дали е независим.
- 2) От постоянната практика на Съда на ЕС следва също, че националните юрисдикции могат да го сезират само ако пред тях има висящ спор и ако се произнасят в производство, което приключва с правораздавателен акт.
- 3) Ето защо всеки национален квазиюрисдикционен орган, в положения, когато изпитва съмнения относно правилното тълкуване на разпоредба от правото на ЕС или с оглед на валидността на акт на институция на ЕС, следва внимателно да прецени дали предвид своето устройство и изпълняваните от него функции разполага с възможността валидно да сезира Съда на ЕС с преюдициално запитване.

Разбира се, направените по-горе анализ и изводи трябва да се приемат в контекста на настоящото състояние на правото (национално и наднационално). Всякакви реформи, изменения или нововъведения в действащата към 2024 г. правна уредба занапред биха обусловили необхо-

⁵⁵ Вж. Решение от 31 януари 2013 г., Белов, С 394/11, EU:C:2013:48, т. 54.

димостта от извършване на нова проверка в конкретни положения и казуси относно наличието или не, с оглед на относимите правни разпоредби, на качеството „национална юрисдикция“ на всеки отделен орган и за всеки отделен случай, когато това се налага за целите на преюдициалното производство пред Съда на ЕС. Подобна проверка и занапред ще е сред предизвикателствата пред практиката на Съда на ЕС, в която му се налага често да тълкува понятието „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС. Несъмнено, тази съдебна практика и занапред ще се отличава със своята гъвкавост, непредсказуемост и казуистичност с оглед на богатството и разнообразието на съществуващи или постоянно създаващи се нови специализирани национални органи или квазиюрисдикции в големия вече и навярно увеличаващ се брой държави – членки на ЕС.

Библиография

- Йочева, К. Езиков режим на юрисдикциите на Европейския съюз. Сборник доклади от научната конференция на Русенски университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените – гр. Русе, 2010 г., изд. на Русенски университет „Ангел Кънчев“, том 49, Серия 7 – Правни науки, Русе, 2010, 71–76.
- Йочева, К. Правна уредба на езиковия режим на Европейския съюз. Сборник доклади от Международна научна конференция за 20-годишнината на БСУ, „Взаимодействието теория – практика: ключови проблеми и решения“, том втори, Бургас, 2011, 98–105.
- Корнезов, А. Преюдициалното запитване до Съда на Европейския съюз. 2-ро прераб. и доп. изд. С.: Сиби, 2012.
- Корнезов, А. Качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС на някои специализирани държавни органи и квазиюрисдикции Европейски правен преглед, том 15/2016, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/качеството-на-юрисдикция-по-смисъ/>
- Корнезов, А. Десет години преюдициални запитвания – критичен преглед и равносметка. Европейски правен преглед, 28/2017, 21–42, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/t182/>
- Костов, С. Понятието „юрисдикция на държава-член“ в производството по чл. 234 от Договора за създаване на Европейската общност. С.: Търговско право, 5/2006.
- Годишен доклад на Съда на ЕС 2023 г. Обзор на годината. Люксембург 2024, достъпен на https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7000/bg/

- Официален интернет сайт на Комисията за защита от дискриминация, достъпен на <https://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/index.php/component/content/article/2/398-2011-09-14-13-56-16>
- Русанов, Д. „Юрисдикция“ ли е Комисията за защита от дискриминация по смисъла на чл. 267 ДФЕС? Европейски правен преглед, 6/2013, 257–277, достъпно на <https://evropeiskipravenpregled.eu/юрисдикция-ли-е-комисията-за-защита-о/>
- Aubert, M., E. Broussy, H. Cassagnabère, Chronique de jurisprudence de la CJUE. Qualité pour poser une question préjudicielle, L'actualité juridique; droit administratif 2013, 342–343.
- Berlin, D., Qu'est ce qu'une juridiction ?, La Semaine Juridique – édition générale 2013 n° 7, p. 313.
- Court of Justice of the European Union, Les juridictions des États membres de l'Union européenne – Structure et organisation, Publications Office, 2009, <https://data.europa.eu/doi/10.2862/67692>
- Meister, M., Notion de juridiction. La Commission bulgare de défense contre la discrimination bulgare n'est pas une juridiction au sens de la jurisprudence de la Cour, Europe 2013 Mars Comm. n° 3, p. 19.